

הבדואים לא זנקו

התופעה העיקרית של העתונות בשנת תש"ך היתה התמכרותה הגוברת והולכת לשלטינו. בסוף תש"ך שוב לא היתה קיימת בישראל עתונות חופשית, מן הסוג הקיים בארצות אחרות. התמכרות זו לבשה צורות שונות ומשונות. העתונות הלועזית, שהיא חשובה ביותר בארץ שמחצית אוכלוסייתה הם עולים שזה מקרב באו, התמכרה במישרין. בשיטות מקצועיות, ללא סנטימנטים, קנתה מפא"י בכסף כבד עתון אחרי עתון, שפה אחרי שפה. היומון דרור סגן פוטס האנגלי, עתון סלפני בעל עמ' התמכרה. היה שייך המיד למפא"י, נתן בידה כלי להעלים חלקים גדולים של האמת מעיני הדיפלומטים ושאר הורגים בארץ. ה' שפה השניה — צרפתית — נכבשה כאשר חוסל אקו ד'ישראל ונוצר מונופול ליומון המפא"י הצרפתי לאינפורמסיון. אויסקלת ההונגארי היה מפא"י מאז ומתמיד. אחרי רכישת שורה של עתונים אחרים, נפלה השנה המהלומה העיקרית, כאשר מפא"י הש' תלטה על העתון האידישי הגדול, לעצט גייעט, שהיה עד אז נתון כולו בידי בונ' דויט אנטי-מפא"י. בסוף תש"ך נשאר רק יומון גרמני ושבווען רומני מחוץ למונופול. בשפה העברית היה התהליך עקיף יותר, אך יעיל לא פחות. ראשי מפא"י, ובעיקר געריהוזהר של בן-גוריון, רכשו את העתונים אים הממלאים תפקידים מפתח בעתונים הבלתי תלויים. מנגנון החושך פעל פעולה מקבילה, החדיר את אנשיו אפילו לעתונים מפלגתיים, המתנגדים בכיכול לקח שלו. בעוד שקוראי העתונים השלו את עצמם שהם קוראים אינ' פרמציה אובייקטיבית בדוקה של עתון בלתי-תלוי, הוגשה להם למעשה תעמולה מוסתית של ראשיהשלטון, תוך סילוף עובדות וגיבוב שקרים ממש.

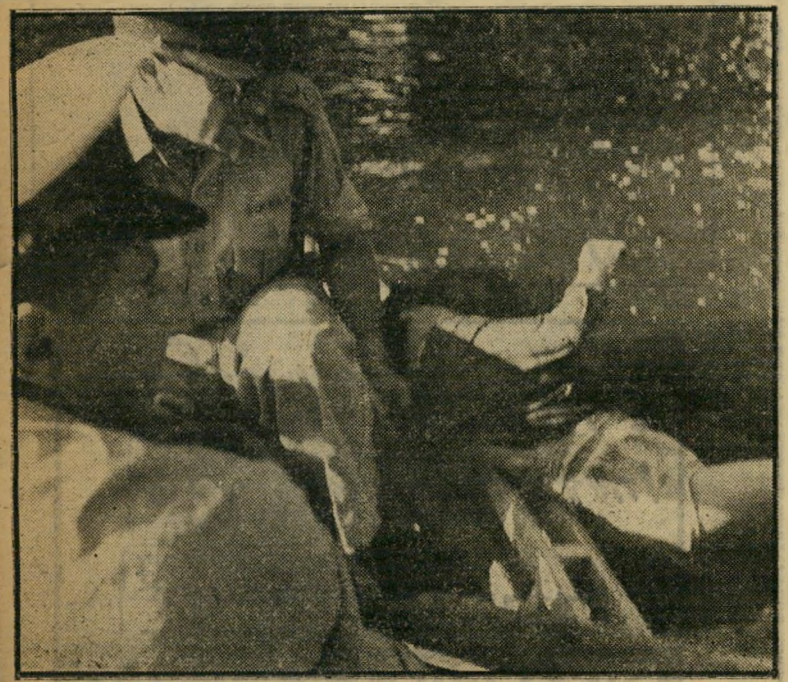

לאיש אחד היתה השנה ההעזה לשפוך אור על מצב זה. כתב למרחב, אבנר (מ'צירליי) דרור, יליד עפולה בן 31, הגיש תלונה לתעודת-האחיקה של אגודת-העתונאים, האשים את כתב מעריב שמואל שגב בהפרת המוסר העיתונאי. שגב, שמעולם אף לא הסתיר את השתייכותו למנגנון החושך, ביה את בית-הדין בפרסמו בשמו בצורה חד-גדית ומסתית, את טענות השגב. נגד עסקן מפ"ם אהרון כהן, שנאשם במסירת סודות למעצמה זרה. כתבותיו של שגב היתה מכוונת להרשיע את כהן עוד לפני פתיחת תעמולת הממשט. מאחר שאנשים כמו שגב שולטים באגודת העתונאים, מובן שתלונת דרור לא הובאה אפילו לדיון רציני. פחות ברמול משגב הית 'בתאי' כתב הארץ. בפסק-דינו במשפט עמוס בן-גוריון, גינה בית-המשפט העליון בצורה חריפה ביותר את סידרת-המאמרים של סבת מלפני שלוש שנים, שכללה התנפלות וזדוניות ופרועה על העולם הזה. קבעו השופטים העליונים: מאמריו של סבת לא היו אלא אוסף הטענות הכוונות של עמוס וספרו, אשר סבת חתם עליהן בשמו מבלי לבדוק אותן. פרט אופייני: גם אחרי פסק-דין זה לא טרח הארץ, שפרסם בשעתו את מאמריו-הסתמה, להתנצל בפני קוראיו ובפני העולם הזה. אגודת-העתונאים לא נפקה גם הפעם אצבע כדי לשמור על מוסר המקצוע.

אולם גם באחירה של תש"ך יכלו עתונאים בעלי הכרה לבצע מיבצעים יפים, להוכיח את חשיבותה החברתית והאנושית של העתונות בחברה חופשית. העתונאי הצעיר בכך השנה במיוחד היה מרדכי (מוסקה) ארציאלי, כתב הארץ בנגב, שיצא למערכת יחיד להצלת הבדואים מתרפת-רעב, אחרי הבצורת הממאירה. סידרת המאמרים של ארציאלי, צעיר תכול-עיניים, שהיה בשעתו סגן מפקד אצ"ל בירושלים, זכתה לגיבוי מלא של עתונאי קוממה את דעת-הקהל נגד האדישות הבלתי-אנושית של השלטון, גרמה לתווה בממשלה, שהתעלמה עד אז מן הבדואים, שלא יכלו לזעוק בעצמם.

כמו בכל שנה, חיפשו עתונאי ישראל סקופים. הסקופ שהיכה גלים מסכיב לעולם, אחרי פירסומו מעל עמודי העולם הזה, היה גילוי הריגתו של מארטין בורמן הנאצי בידי רופא יהודי. מעריב היה הראשון שגילה את פרשת נשואיו של הרב טולידאני (מתחרה, ידיעות אחרונות, ידע עליה, אך לא פרסמה מתוך יחס מוטעה לפרטיות העניין). כתב הבוקר, משה גירוא (אלימלך), גילה שערוריה אמנותית — החלטת קומיסאר ממשלתי לכלול בתערוכה פריסאית רק אמנים-מטעים.

התצלום העתונאי הסקופי ביותר של השנה צולם עלידי צלם מערכת העולם הזה, אריה קרן, בנסיבות טראגיות, כאשר גילה בעצמו את גופתה של דליה אליהו, הילדה שנחטפה בידי חולת-הרוח והושלכה לירקון. פרשה זו, ושורה נוספת של מעשים דומים, הבי' אה להחלטה האבסורדית ביותר של העתונות בתש"ך: להעלים מהקוראים מקרים מסוג זה.

משיית גופת דליה אליהו מן הירקון: הצלם בתפקיד כפול

חווה מפתה בקבוצה מקצועית דרום-אפריקאית. הוא יצא לדרום-אפריקה, אך חזר לאחר שקיבל הבטחות כי יסודר בעבודה. פרשה זו שמה את הדגש על אחת מבעיות-היסוד של הספורט הישראלי: פרנסת הספורטאים.

שלושה חוקנים אחרים שהוכיחו את גדולתם במשחקים אלה היו השוער הלאומי החתיק יעקוב חדרורוב, שהפגין כי לא נס ליחו, החלוץ החתיק שייט גלזר והבלם הצעיר אמציה לבקוביץ. שחקן בעל שיעור-קומה בינלאומי שגילה יציבות מצוינת בכל משחקי הנבחרת, הלגה והגביע. לא הכיבו גם את התקחת שתי תגליותיו של מאנדי: צבי מויסקין מנתניה ומרדכי בנבנישתי מירושלים.

לקראת סוף השנה החליטו כמה קבוצות לנצל את השם הטוב שרכשה ישראל באירופה, לצאת לסיוור מקיף. התוצאה: מכבי חיפה נחל תבוסות מחפירות בכל משחקי. הפועל פתח-תיקתה החל ברגל שמאל, אך השתפר בהמשך מסעו.

ישראל לא הצליחה להגיע לגמר בכדורגל. במקום זה ייצגו את המדינה באולימפיאדה ברומא אתלטים, סופרים, שחיינים, מתעמלות, רוכבי-אופניים ומרימי-משקלות, שמתוכם לא נכשל כישלון חרוץ רק הרץ יאיר פנטילט, ששבר שני שיאים ישראליים ב-800 וב-1500 מטר.

נבחרת-השליחה גברה בישראל על נבחרתה של יוון, אולם איכזבה לחלוטין ברומא. לעומתה הצליחה נבחרת הכדורסל. אף-על-פי שלא נכנסה למשחקי-הגמר, השיגה בסיוור את הישגה-שיא שלה, כשסיימה את המשחק נגד נבחרתה המצויינת של יוגוסלביה 62:61 לחובתה, ואך בנס לא ניצחה אותה.

המצטיינים בקבוצה במשחקים הקדם-אולימפיים בבולוניה היו דויד קמינסקי ואב"ר הם הפמ"ן מירושלים, ואלברט חמו מחיפה.

בכדורעף היתה גם השנה הפעילות רק בידי קבוצות הפועל, במיוחד בהתיישבות העובדת. בפעם הראשונה זכתה קבוצה אחת גם בלגה וגם בגביע: קבוצת עין שחר. השחקנים המצטיינים בענף זה: אהוד דקר ולימה מיששטיין.

באיגרוף יכולה היתה ישראל להגיע להישגים פעולים ברומא, אולם לאחר התעוררות סמוימת, שחלה בענף זה, בא המפגש המדכא עם פרט והוס. האחראים לענף לא הסכימו לקבל על עצמם את האחריות לשלוח קבוצת מתאגפים לרומא, אך הם לא התפטרו. הם המשיכו לנהל.

רק לשתי קבוצות במשלחת היו מאמנים קבועים, בעלי שיעור-קומה בינלאומי. למת-עמלות: אהנב קרטי, המתעמלת בעלת השם העולמי. למרימי המשקלות: יעקוב שפרג'נר הספורטאי היהודי מפולין.

תופעה זו היתה אופיינית מאוד למצב השורר כיום בישראל. אין מביאים מאמנים לענפי הספורט בהם מתעניין הנוער, אלא מנסים — כמובן לשהא — לעניין אותם בענפים שמוכחים בהם מגיעים במקרה לישראל, כמו אהנב ליקה רוזאנו, אלופת-העולם בטיגס שולחן. עתה, במקום לדאוג להבאת מאמנים מצטיינים נוספים, שמעו ספורטאי ישראל בדאגה חמורה שמועות ראשונות על כנתו של גיולה מאנדי, אישיהספורט של ישראל בשנת תש"ך, לסיים את חוזהו בישראל.

חוסר התאום בענף הספורט, המחסור החמור במאמנים טובים, הוויכוחים המתמידים בין הספורטאים לבין עסקניהם על הזכות לנוע לתחרויות בינלאומיות, הגבירו את ההכרח במקצית פתרון למצב התהוירובוהו השורר בשנת זה.

אחת ההצעות שהועלו בשלהי שנה זו: מינוי שריספורט בממשלה, שתפקידו יהיה ביטול חילוקי הדעות, תיאום הפעילויות השונות והעלאת הרמה והרוח הספורטיבית בישראל.

לעומתו, דבק נתן שחם במסורת הנאטורליסטית, פירסם את שיכון החתיקים, רומאן מחי הקיבוץ, בו מבצבצים, על אף רוחו הקונפורמיסטית, פניגיבעייתיות ושברירי ספק. אחיו, דויד שחם פירסם אף הוא רומאן: עניין של זמן. היה זה סיפור מקוטע ונאה, יצירה בינונית כשלעצמה, אך כתובה בכישרון ובנסינון מיקצועי לא מבוטל. סופר צעיר חדש, נתן הוכברג, הצליח בהפצת הרומאן הראשון שלו, עפר שמתכסים בו כולם.

בשירה, תופיע בפרוס תש"ך קובץ-שיריה הראשון של המשוררת הצעירה דליה רביקוביץ, אהבת תפוח הזהב. היה זה מופע מיוחד במינו, לא רק משום שדמותה של המשוררת שבתה את דמיון הציבור, אלא אף משום שילוב הלשון התנכית והתוכן המודרניסטי שביצירה זו.

מספר משוררים צעירים שב ועלה עם הופעת ספריהם החדשים: משה דור, יוסף בן-גל, עם קריאתה-הגדולה השירית תנגל החרפה; עם ספרו השלישי, קרוי-הלב, ונסער הביטוי, צו עיקול; דויד אברין עם שיריו-הישנים-בכריכה-החדשה, סיכום ביניים. משורר צעיר חדש לחלוטין ורענן — אס כי רדוד במקצת ובוסר בביתויו — היה יט. זמיר שסיים את הקול מבדע לענף. המשורר, מיוצאי ארצות המרחב, גילה שילוב הערב לעין של ציוריות מזרחית ותרבות מערבית.

שני משורריהמסד, נתן אלתרמן ואברהם שלונסקי, הגיעו, השנה, ליובל: שלונסקי ליובלו ה-60 ואלתרמן — ליובלו ה-50. שלונסקי חגג את יובלו בפירסום ספר שירים חדשים, אבני גזול, שאינם מטובי-שיריו, וספר מסות, יקוט אש. אלתרמן, לעומתו, הסתפק בהופעת יצירה המתורגמת לילדו: בלאזות ינות ושירי-זמר של אנגליה וסוסולגאנד, מאחר ושנה קודם לכן פירסם את לקט שיריו משך 14 השנים האחרונות, עיר הנוה, ספר שצורר סערה כמגמתי יתר-עלה-מידה.

במדע ובפילוסופיה היו מספר תוספות חשובות לשדה-הספר העברי. מלבד התחלת היעוץ של המיון העבראינגלי הגדול החדש, החינוכי ביותר, היו רוב ספריהמדע החשובים מתורגמים. למשל: ספר-האטום שבעתיים כאור החמה לרוברט יונק; תרגום מוצא המינים הקלאסי של סר דארווין; ואפילו התנין כהיסטוריה, פרייעטו של ההיסטוריון והארכיאולוג הגרמני ורנר קלר, ספר בעל תפוצה בינלאומית.

יצירה מקורית בתכלית, שחשיבותה לגבי הטוטנט במדעי היהדות חשובה לא פחות היתה כל כתבי הרמח"ל, שפירסום היכה גלים בארץ ומחוצה לה.

מספר לא מבוטל של ספרים הופיעו בתש"ך, שאין הגדרה קלאסית להם. חלק מהם — כגון יומי מן הצנזנים — היה ביוגרפיות פשוטות שערך כללי להן; חלק אחר, כמו מדרין שימושי לתייר באירופה לש. מיכאלי ואידופה, לפימה כוכבי, שירתו את צרכי המיוחדים והדחופים של צבר תש"ך, הנוהה לתוצלארץ. ספרים כאלה נקנו השנה יותר מיצירות עבריות מקוריות אחרות.

מיצרנפל, מאוס במיוחד, שזכה אף היא להפצה מונית, היה קיטש-הקישוט ספרים מעוטרים, לרוב תירגומים קלוקלים או קילוסיםמקור רגשיים וחסרי-ערך, הנמכרים כמתנות ברימיצוה, שמצמיחים כפיטריות סרטוריספרות והוצאות-שחיתות, שכל מגמתן — לעטף פסולת בעטיפה מהודרת.

בתרגום היו מספר הפתעות נאות. יונתן רטוש תירגם את משלי-לאפונטן המפורסמים, תרגום-פישט נאה ומחוכם; שלמה שכאן תירגם בצורה יפה את משלי איסופוס. היו אלה רק שניים מתוך תרגומימפת רבים, חשובים ומקצועיים, שאף ההידור החיצוני אינו פוגע באיכותם. בסיפרות יפה, בלס תירגום אחרון הצדקים, סיפרו של הסופר הצרפתי-יהודי שווארץ-ברט.

את תש"ך הסיפורתית סימו שתי יצירות דוקומנטאריות. היו אלה שריה נאמנה לרב יוסף, שעורר פולמוס נלהב סביב האשמתו כי העיר העתיקה יכלה להיות כיום בידים עבריות; והשטן והנפש להאנזי ויואל בראנד, שגולל מחדש את פרשת ד"ר ריה קאסטר, חינו ומותו בידי רוצח שמילא שליחותם של אלמוגים.

קוריוז סיפורתי היה משבר העברית המודרנית לקלמן כצנלסון, ספר כתוב עברית שטען לחיסולה של השפה כלשוני-ישראל המודרנית, העלה מתהום הנשייה את טענות הקניית האידוש כלשון העם.

על אף חשיבותה המועטה, היתה יצירה זו, יותר מכל ספר אחר, אות לדמוראליזציה שפקדה את הסיפרות העברית. חוסר האמון של סופרי תש"ך בעצמם, בספריהם, בקהל קוראיהם, בא על ביטוינו בצורות רבות, שליליות וחוביות.